

Posudek na disertační práci Viléma Kolína: A Legitimate, Legal and Just War (Towards a New Paradigma of Lawful and Justified Use of Force in International Relations.)

Vilém Kolín si pro svou disertační práci vybral důležité a velice aktuální téma: použití síly a jeho právní regulaci v současném mezinárodním systému, který se od pádu bipolární architektury počal velice dynamicky proměňovat. Zatímco v předcházejícím období hrál rozhodující úlohu při jeho formování ideologicky definovaný vztah mezi Východem a Západem (rozdělující Evropu do dvou antagonistických táborů, jejichž hegemoni, Sovětský svaz a Spojené státy, soupeřili o světovou moc v podmínkách po desetiletí trvající studené války), v situaci, která doprovází přechod lidstva z 20. do 21. století, nabývá na důležitosti vztah mezi rozvinutým Severem a rozvojovým Jihem. I tento vztah má pochopitelně svou historii sahající hluboko do minulosti, avšak až nyní naplno vystoupil z dřívějšího stínu a dostal se do centra světového dění. Vedle mocností rekrutujících se z prostoru evropské civilizace, se tak na scéně světových dějin objevují další hráči.

Kolín si v souvislosti s postupným vznikáním nové světové konstelace klade zásadní otázku: Jaký to má vliv na klíčový stabilizační prvek současného mezinárodního systému, systém kolektivní bezpečnosti, jehož základy byly položeny v roce 1945 a jehož institucionálním výrazem se stala Organizace spojených národů - zřízená, aby budoucí pokolení byla uchráněna „*metly války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevyřlované strasti*“? Jak se skutečnost, že se světová moc počala nově přerozdělovat, projevuje v praxi států, které mají Chartou OSN uloženu mezinárodní povinnost - s výjimkou „*přirozeného práva na individuální nebo kolektivní sebeobranu*“ a „*opatření*“ k odstranění hrozeb mezinárodnímu míru a bezpečnosti s mandátem Rady Bezpečnosti - „*vystríhat se ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly*“ a řešit „*své mezinárodní spory pokojnými prostředky*“?

Jak je patrné již z toho, že hned na úvod práce se objevuje citace z Carrovy slavné práce „*The Twenty Years 'Crisis' 1918-1938*“, její autor je svým založením spíše politický realista. V návaznosti na Carra pak počíná konstatováním, že i přes veškeré vznešené úmysly mezinárodního společenství postavit válku mimo zákon, zůstává právo použít sílu základním atributem státní suverenity; že bez ohledu na odhodlání lidu Spojených národů zařídít budoucím pokolením šťastnější zítřky lze v prostoru mezinárodních vztahů stále pozorovat „*disonanci mezi ideálním světem, reprezentovaným imperativy mezinárodního práva, které útočnou válku zapovídají, a reálným světem, pro který je používání násilí, ať už skutečného či*

ve formě hrozby, charakteristické“ (Kolín, str. 4). Dvě události, o které Kolín především hodlá opírat svoji argumentaci – vojenská akce NATO proti Jugoslávii v roce 1999 vyvolaná humanitární krizí v Kosovu a Spojenými státy vedená invaze do Iráku v roce 2003 – její dokonce vedou k poměrně odvážnému tvrzení: Nedostatek mezinárodního konsensu ohledně použití síly v mezinárodních vztazích, který tyto dvě mezinárodní ozbrojené akce doprovázel, nelze vnímat jako pouhý spor o to, zda zde došlo či nedošlo k porušení platného mezinárodního práva, ale jako symptom čehosi daleko širšího a mnohem závažnějšího: kolapsu stávajícího mezinárodněprávního režimu, který použití síly v mezinárodních vztazích upravuje.

Jak se však s takovýmto kolapsem vyrovnat? Znamená to, že systém kolektivní bezpečnosti zbudovaný cílech a zásadách Charty OSN je nyní v troskách? Takto negativistickou odpověď - která by ovšem byla úplně mimo realitu - Kolín naštěstí nedává a navrhuje pokusit se situaci, ve které lidstvo na počátku nové epochy nachází, hlouběji porozumět. Na místo toho, aby se omezil na skeptické konstatování, že to, co nám dnes díky mezinárodněprávnímu kolapsu stále více hrozí, je konflikt civilizací (Huntington) či příchod anarchie (Kaplan), spatřuje zde výzvu k přemýšlení. Jeho práce - jež naštěstí nemá úmysl naznačený problém definitivně vyřešit, ale udělat aspoň malý krůček vpřed v jeho analýze - si pak v kapitole první klade za úkol analyzovat, jak bylo a stále je užití síly v mezinárodních vztazích - včetně toho, které sleduje čistě humanitární cíle – zdůvodňováno, to jest zkoumat pojem legitimní, legální a spravedlivé války a načrtnout takové paradigma pro zákonné a ospravedlnitelné použití síly v mezinárodních vztazích, které by se mohlo stát základem nového mezinárodněprávního režimu, upravujícího mezistátní vztahy způsobem lépe odpovídajícím situaci lidstva na počátku 21. století.

Kapitola druhá podává exkurz do dějin politického myšlení, od antického Řecka až po současnost a sleduje, jak se pojem legitimní války vyvíjel historicky. Na ní navazuje kapitola třetí, která se zabývá otázkou agrese a války jakožto předmětu mezinárodněprávní úpravy. Kolín zde významným způsobem čerpá z Michaela Waltzera a mapuje přesvědčivě a srozumitelně debatu, která se na téma války a jejího morálního a právního zdůvodňování odehrávala ve 20. století. V čtvrté kapitole se Kolín obrací na důležité téma spravedlivé války, které se do značné míry vymyká paradigmatu moderního politického myšlení a které se právě v souvislosti s krizemi dokreslujícími kolaps dosavadního mezinárodněprávního myšlení, pokud jde o použití síly, navrácí do současného diskurzu. Tato kapitola je asi z celé práce nejzajímavější. Je dobře vyargumentovaná, srozumitelně napsaná a dostatečně kompaktní. Poslední sedmá kapitola přináší závěr a pokouší se o shrnutí.

Předložená práce působí sympaticky a je na ní zřetelné autorovo úsilí vést se svým čtenářem o důležitém problému poctivý a otevřený dialog. V kapitolách 2, 3 a 4 jsou otvírány důležité perspektivy, zejména historický rozměr současně probíhajících debat, které se často točí v zajetí současných krizí a které nejsou s to vidět své partikulární problémy v širších souvislostech. Zvláště významné je obnovení původně středověké debaty o spravedlivé válce, která byla z moderního pojetí mezistátních vztahů a konfliktů mezi jejich aktéry zcela vytlačena. Zde, domnívám se, se Kolín svého úkolu zhostil velmi dobře. Jistě by stálo za to právě o tomto tématu dále diskutovat a promýšlet je jak v konkrétních souvislostech současných krizí, tak v souvislostech obecných – nejen reálněpolitických či právních, ale i filosofických, náboženských a duchovních.

Mám-li ale po přečtení poměrně rozsáhlé práce - napsané velmi slušnou angličtinou, používající relevantní primární zdroje a odkazující na impresivní množství titulů odborné literatury – vyslovit svůj soud, jsem přesvědčen, že autor svůj základní cíl – posunout analýzu jednoho z klíčového problému současné teorie i praxe mezinárodních vztahů aspoň o malý krůček vpřed – splnil, byť se sám asi na vlastní kůži přesvědčil, že je to vzhledem k závažnosti a rozsahu dané problematiky cesta často velmi složitá.

Předloženou práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Doc. Miroslav Palouš, PhD